

*Un mapa
literari de
Barcelona*

Mapa 10

Àmbit 6:
**Don Quixot
a Barcelona**

Àmbit 6:

Don Quixot a Barcelona

Ruta literària

Durada de la ruta: 1 h

Com arribar-hi : Liceu L3, Bus 14, 59, 91, 120.

**1 Biblioteca de
Catalunya**

- 2 Carrer de Perot lo Lladre**
- 3 Catedral de Barcelona**
- 4 La impremta**
- 5 El Quixot a l'Ajuntament de Barcelona**
- 6 Carrer de Cervantes**
- 7 La casa de Cervantes**
- 8 El capítol més trist del Quixot**

Miguel de Cervantes (Alcalá de Henares, 1547- Madrid, 1616) és un dels escriptors més reconeguts de la literatura universal. Després de publicar algunes obres de teatre i *La Galatea*, l'èxit en majúscules li va arribar amb la publicació d'*El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1605). El llibre, considerat la primera novel·la moderna de la història, és un dels títols imprescindibles de la literatura universal.

1.

Biblioteca de Catalunya

Carrer de l'Hospital, 56 [Sala d'accés restringit]

La Biblioteca de Catalunya està situada a l'antic Hospital de la Santa Creu. En una estança que havia servit d'infermeria s'hi troba la Sala Cervantina, una col·lecció de valor incalculable dedicada a l'obra de Cervantes. A principis del segle xx, el bibliòfil Isidre Bonsoms Siscart va donar la seva col·lecció a la biblioteca. Formada inicialment

per uns 3.400 volums, és una de les millors col·leccions cervantines del món i conté totes les primeres edicions de les obres menys de *La Galatea*, traduccions, adaptacions, obres biogràfiques i crítiques, a més de diversos manuscrits i altres materials relacionat amb l'autor manxec. Al bon estat de conservació dels volums, s'hi ha de sumar les meravelloses enquadernacions artístiques d'alguns exemplars. Amb els anys, la col·lecció s'ha triplicat gràcies a la política de compres de la Biblioteca i a noves donacions. La sala, d'accés restringit, es pot veure amb visites guiades programades i en ocasions especials.

Sortim de la Biblioteca pel carrer del Carme i ens dirigim cap a la Rambla, que travessarem per agafar el carrer de la Portaferrissa, el qual enfilarem fins que, a mà dreta, trobem el carrer de Perot lo Lladre.

2.

Carrer de Perot lo Lladre

Si a les seves obres Cervantes canvia els noms de persones reals per evitar que es puguin reconèixer en la ficció, al Quixot hi ha dues excepcions. La primera la trobem a Gerónimo de Passamonte, un antic company de milícia de l'escriptor que a la novel·la apareix amb el nom de Ginés de Passamonte i que alguns estudiosos assenyalen com al possible autor del

Quixot apòcrif. La segona és la del famós bandoler Perot Rocaguinarda (1582-1635), que a la novel·la es converteix en Roque Guinart, i al qual la ciutat de Barcelona dedica aquest carrer.

Ja a prop de Barcelona, don Quixot i Sancho Panza topen amb una colla de bandolers liderats per Guinart:

[...] «el cual mostró ser de hasta edad de treinta y cuatro años, robusto, más que de mediana proporción, de mirar grave y color morena. Venía sobre un poderoso caballo, vestida la acerada cota y con cuatro pistoletas (que en aquella tierra se llaman pedreñales) a los lados. Vio que sus escuderos, que así llaman a los que andan en aquel ejercicio, iban a despojar a Sancho Panza; mandóles que no lo hiciesen, y fue luego obedecido [...]. Admiróle ver lanza arrimada al árbol, escudo en el suelo, y a don Quijote armado y pensativo, con la más triste y melancólica figura que pudiera formar la misma tristeza. Llegóse a él, diciéndole:

—No estéis tan triste, buen hombre, porque no habéis caído en las manos de algún cruel Osiris, sino en las de Roque Guinart, que tienen más de compasivas que de rigurosas.»

Des de Portaferrissa seguim recte fins al carrer dels Boters, que desemboca a l'avinguda de la Catedral.

3.

Catedral de Barcelona

Pla de la Seu, s/n

Tot i que no tenim constància de cap document que corroborei que Cervantes va viure a Barcelona, hi ha moltes hipòtesis al respecte. El filòleg **Martí de Riquer**, gran estudiós de l'obra cervantina, postula que el manxec va viure a la ciutat en algun moment posterior al maig del 1609 però anterior a l'octubre del 1611. És molt probable que, en algun moment d'aquesta estada, Cervantes visités la catedral de Barcelona. I també és molt probable que no li passés per alt la capella dedicada al Crist de Lepant. La talla, que va viatjar fins al golf grec durant la batalla en la qual l'escriptor va perdre la mobilitat de la mà esquerra, és d'autor desconegut i va ser donada per Joan d'Àustria en persona a la catedral el 1571, any de la contesa.

En les darreres pàgines de la primera part del Quixot, el narrador explica el següent:

[...] «el autor desta historia, puesto que con curiosidad y diligencia ha buscado los hechos que don Quijote hizo en su tercera salida, no ha podido hallar noticia de ellas, a lo menos por escrituras auténticas: solo la fama ha guardado, en las memorias de la Mancha, que don Quijote la tercera vez que salió de su casa fue a Zaragoza, donde se halló en unas famosas justas que en aquella ciudad se hicieron, y allí le pasaron cosas dignas de su valor y buen entendimiento.»

Tot i que Cervantes va escriure que el Quixot passaria la tercera de les seves aventures a Saragossa, finalment el va portar fins a Barcelona. Ho va fer per demostrar la falsedat del *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, que havia aparegut a Tarragona el 1614 i que estava «compuesto por el licenciado Alonso Fernández de Avellaneda». Escrita en un temps rècord, la *Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha* es va publicar just un any després de l'aparició del Quixot apòcrif.

Cervantes fa que, quan els dos protagonistes passen la nit en un hostal de camí a Saragossa, s'assabenten de l'existència del Quixot apòcrif gràcies a la conversa entre un servent i el seu senyor:

«—Por vida de vuestra merced, señor don Jerónimo, que en tanto que traen la cena leamos otro capítulo de la segunda parte de Don Quijote de la Mancha.

Apenas oyó su nombre don Quijote, cuando se puso en pie y con oído alerta escuchó lo que dél trataban y oyó que el tal don Jerónimo referido respondió:

—¿Para qué quiere vuestra merced, señor don Juan, que leamos estos disparates, si el que hubiere leído la primera parte de la historia de don Quijote de la Mancha no es posible que pueda tener gusto en leer esta segunda?»

Don Quixot interromp la conversa dels dos hostes i, molt indignat, els explica que el llibre que llegeixen és fals. Davant d'aquest descobriment, don Quixot decideix canviar el seu destí per desmentir el text d'Avellaneda:

[*Els hostes*] «preguntáronle que adónde llevaba determinado su viaje. Respondió [*don Quixot*] que a Zaragoza, a hallarse en las justas del arnés, que en aquella ciudad suelen hacerse todos los años. Díjole don Juan que aquella nueva historia contaba como don Quijote, sea quien se quisiere, se había hallado en ella en una sortija falta de invención, pobre de letras, pobrísima de libreas, aunque rica de simplicidades.

—Por el mismo caso —respondió don Quijote— no pondré los pies en Zaragoza y así sacaré a la plaza del mundo la mentira dese historiador moderno, y echarán de ver las gentes como yo no soy el don Quijote que él dice.

—Hará muy bien —dijo don Jerónimo—, y otras justas hay en Barcelona donde podrá el señor don Quijote mostrar su valor.

—Así lo pienso hacer —dijo don Quijote [...].»

Consulteu el [web de la Catedral](#) per saber-ne els horaris de visita.

Si ens trobem davant de la Catedral, ens dirigim al carrer del Bisbe, a mà dreta, i l'enfilem per anar a parar a la plaça de Sant Jaume. La travessem i ens endinsem al carrer del Call, que és paral·lel al carrer de Ferran.

4.

La impremta

Carrer del Call, 14-16

En aquest punt hi havia l'antiga impremta de Sebastián Cormellas. De fet, a la façana encara s'hi poden veure uns esgrafiats del segle XVIII que fan al·lusió al comerç de llibres. En un d'aquests esgrafiats, per exemple, es veu un bust coronat que fa referència a Ovidi, que va acabar *Les Metamorfosis* l'any 7 dC i que, per tal de commemorar l'obra, la impremta en va fer una edició el 1607, setze segles després de la seva aparició. Més d'un expert ha assenyalat aquest negoci com el local que visità el Quixot en un dels seus tombos per Barcelona:

«Sucedió, pues, que yendo por una calle alzó los ojos don Quijote y vio escrito sobre una puerta, con letras muy grandes: "Aquí se imprimen libros", de lo que se contentó mucho, porque hasta entonces no había visto emprenta alguna y deseaba saber cómo fuese. Entró dentro, con todo su acompañamiento, y vio tirar en una parte, corregir en otra, componer en esta, enmendar en aquella, y, finalmente, toda aquella máquina que en las emprentas grandes se muestra.»

Després de fer algunes preguntes i de comentar la traducció de l'italià al castellà d'un llibre en el qual estan treballant en aquell moment, don Quixot veu que també estan enfeinats amb un altre títol:

«Pasó adelante y vio que así mismo estaban corrigiendo otro libro, y, preguntando su título, le respondieron que se llamaba la *Segunda parte del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, compuesta por un tal, vecino de Tordesillas.

—Ya yo tengo noticia deste libro —dijo don Quijote—, y en verdad y en mi conciencia que pensé que ya estaba quemado y hecho polvos por impertinente; pero su San Martín se le llegará como a cada puerco, que las historias fingidas tanto tienen de buenas y de deleitables cuanto se llegan a la verdad o la semejanza della, y las verdaderas tanto son mejores cuanto son más verdaderas.

Y diciendo esto, con muestras de algún despecho, se salió de la emprenta.»

Deixem el carrer del Call i ens dirigim a la plaça de Sant Jaume.

5.

El Quixot a l'Ajuntament de Barcelona

Plaça de Sant Jaume, 1 [Sala d'accés restringit]

L'Ajuntament de Barcelona es troba en aquest edifici d'estil neoclàssic i amb façana de Josep Mas i Vila. Al costat del despatx de l'alcaldessa hi ha una estança coneguda com la Sala del Quixot. Les seves parets estan recobertes de quadres de grans dimensions fets per Fran-

cesc d'Assís Galí i Fabra l'any 1958. Pintor i pedagog català, era nebot de Pompeu Fabra, de qui va rebre bona part de la seva formació. Les pintures, de colors vius, mostren alguns passatges del Quixot a Barcelona, com ara la batalla que protagonitza a la platja contra el cavaller de la Blanca Luna. La sala és un espai de treball i normalment no està oberta al públic.

Si ens trobem davant de l'Ajuntament de Barcelona, tirem a mà dreta i agafem el carrer de Ferran fins que trobem el carrer del Pas de l'Ensenyança a mà esquerra. Enllacem amb el carrer dels Gegants i ens endinsem pel carrer de Cervantes, que trobarem a mà dreta.

6.

Carrer de Cervantes

Des de com a mínim la segona meitat del segle XIX, Barcelona va dedicar aquest carrer a la figura de Cervantes. A més de ser l'escenari de fons d'alguns capítols de la segona part del Quixot, Barcelona també ha estat important en la història d'aquesta novel·la per altres motius. Sense anar més lluny, va ser aquí on es va imprimir la primera edició conjunta del Quixot l'any 1617.

La primera traducció completa al català del Quixot també va sortir d'una impremta barcelonina el 1882 sota el títol de *L'Ingeniós Hidalgo Don Quixot de la Mancha. Escrit per Miquel de Cervantes Saavédra y traduït a la llengua catalana per D. Eduard Tàmaro, llicenciat en Jurisprudència*. A més d'advocat, Tàmaro (1845-1889) era historiador i col·labora-

va habitualment en publicacions com *La Renaixença* o *La Il·lustració Catalana*. Durant un temps va ser president de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques, que precisament va tenir la seva primera seu en aquest carrer de Cervantes.

Acabem de baixar pel carrer de Cervantes per incorporar-nos al carrer d'Avinyó, que, al final, s'uneix al carrer de Simó Oller, que també farem fins al final per incorporar-nos al passeig de Colom. Aleshores, recorrerem el passeig cap a l'esquerra fins que, a uns 160 metres, trobem l'edifici número 2.

7.

La casa de Cervantes

Passeig de Colom, 2

L'edifici que ocupa el número dos del passeig de Colom és el que la tradició popular assenyala com el lloc on Cervantes es va hostatjar durant la seva visita a la ciutat. Segons fonts documentals, la població de Barcelona l'ha considerat «la casa de Cervantes» des de fa, com a mínim, un segle i mig.

Construïda a mitjan segle XVI, aquesta obra té cinc plantes, dos pisos més del que era habitual per a l'època. El perquè d'aquesta anomalia potser respon al fet que, just a davant, s'hi erigia la muralla de Mar, el mateix punt on Cervantes situa la gran derrota del Quixot. Hi ha qui afirma que es va instal·lar en un hostel que hi havia al tercer pis i hi ha qui encara va més enllà i fins i tot veu la cara de l'escriptor en el retrat masculí que hi ha en una de

les finestres, tot i que en aquest cas sí que en tenim una certesa: per dates és impossible que es tracti de l'autor.

Travessem el Pla de Palau per situar-nos just a davant de la Facultat de Nàutica de la UPC.

8.

El capítol més trist del Quixot

Pla de Palau, 18

En aquest punt, on s'erigia l'antiga muralla que separava la platja de la ciutat, és on don Quixot s'enfronta al cavaller de la Blanca Lluna després d'haver-lo desafiat a un combat. Si guanya el Quixot, voldrà dir que Dulcinea és la dama més bella. Si, en canvi, guanya el de la Blanca Lluna, el Quixot es compromet a tornar a casa i a deixar les seves aventures durant tot un any:

[...] «sin tocar trompeta ni otro instrumento bélico que les diese señal de arremeter, volvieron entrambos a un mesmo punto las riendas a sus caballos, y como era más ligero el de la Blanca Luna, llegó a don Quijote a dos tercios andados de la carrera, y allí le encontró con tan poderosa fuerza, sin tocarle con la lanza (que la levantó, al parecer, de propósito), que dio con Rocinante y con don Quijote por el suelo una peligrosa caída. Fue luego sobre él y, poniéndole la lanza sobre la visera, le dijo:

—Vencido sois, caballero, y aun muerto, si no confesáis las condiciones de nuestro desafío.

Don Quijote, molido y aturdi-
do, sin alzarse la visera, como si
hablara dentro de una tumba,
con voz debilitada y enferma,
dijo:

—Dulcinea del Toboso es la
más hermosa mujer del mundo
y yo el más desdichado caballe-
ro de la tierra, y no es bien que
mi flaqueza defraude esta ver-
dad. Aprieta, caballero, la lan-
za y quítame la vida, pues me
has quitado la honra.

—Eso no haré yo, por cierto
—dijo el de la Blanca Luna—:
viva, viva en su entereza la
fama de la hermosura de la se-
ñora Dulcinea del Toboso, que
solo me contento con que el
gran don Quijote se retire a su
lugar un año, o hasta el tiempo
que por mí le fuere mandado,
como concertamos antes de en-
trar en esta batalla.»

**El Quixot accepta retirar-se du-
rant un any i el de la Blanca Luna,
que en realitat és un veí d'«aquel
lugar de la Mancha» del qual ve el
Quixot, marxa al galop sobre el seu
cavall. Ja de camí a casa i lluny de
Catalunya, don Quixot recorda
Barcelona:**

[...] «Barcelona, archivo de la
cortesía, albergue de los es-
tranjeros, hospital de los po-
bres, patria de los valientes,
venganza de los ofendidos y co-
rrespondencia grata de firmes
amistades, y en sitio y en belle-
za, única; y aunque los sucesos
que en ella me han sucedido no
son de mucho gusto, sino de
mucha pesadumbre, los llevo
sin ella, solo por haberla visto.»

*Un mapa
literari de
Barcelona*

Mapa 10

**Barcelona
Ciutat de la
Literatura
UNESCO**

 bcnliteratura

 @bcnliteratura

 bcnliteratura

barcelona.cat/ciutatdelaliteratura